

Tomasz Szreder - o Wagnerze, szczęściu i tenorze na głowie

Jeżeli mężczyzna, aby udowodnić swoją 100-procentową prawdziwość musi wykonać 3 zadania, to Pan może powiedzieć o sobie, że spełnił się jako dyrygent z nadwyżką, jakieś 133%.

??????????

Zrealizował Pan 4 części tetralogii Wagnera...

Tetralogia to ewenement – dzieło, które nie ma odpowiednika w całej historii muzyki. Przez samą czteroczęściowość, przez czas trwania poszczególnych części. To rzecz nadzwyczajna, która wymaga ogromnego wysiłku przy każdorazowej realizacji – organizacyjnego, finansowego i ogromnego wysiłku artystycznego. Wszyscy dyrygenci są szczęśliwi, jeśli mają okazję to zrobić, bo na świecie, ze względu na te wszystkie trudności razem wzięte, wystawia się ją nie nazbyt często...

Tomasz Szreder podczas próby

© J. Mularzowski

Pan ma podwójne szczęście, bo 18 lat temu uczestniczył już Pan przy jej realizacji.

Tak, asystowałem Robertowi Satanowskiemu przy pierwszej w Polsce powojennej realizacji. Wtedy zakochałem się w muzyce Wagnera. Może dopiero wtedy – ale bardzo mocno i stało się to moją pasją. Potem przez wiele lat nie miałem nawet odwagi marzyć o tym, żeby „Pierścień” zadyrygować, no i udało się.

Ponowne odczytanie tego dzieła po latach jest odmienne.

Oczywiście. Po pierwsze, moja znajomość języka niemieckiego jest dużo lepsza, tak więc lepiej mogłem zrozumieć warstwę literacką. Po drugie, współpraca z reżyserem Hansem-Peterem Lehmanem, który robił to już 4 czy 5 raz w życiu, więc na pamięć zna nie tylko cały tekst tetralogii, ale także te wszystkie warstwy – warstwę mityczną, psychologiczną, poetycką, różne znaczenia poszczególnych fraz i zdarzeń, i te znaczenia, które się znajdują między wierszami... Miałem to szczęście, że dzięki temu mogłem poznać dość gruntownie to dzieło i na pewno było ono zupełnie inne, niż to które jawiło mi się 18 lat temu. Ale myślę, że wielkie dzieła, wszelkie – i literackie, i muzyczne, i inne – mają właśnie to do siebie, że przy każdorazowym podejściu do nich, poznaniu, wczytaniu się, wsłuchaniu, odkrywa się nowe rzeczy.

Jest dużym ryzykiem podjąć się takiego przedsięwzięcia. Czy zdarzały się klęski przy jego realizacji? Czy też nie ma siły – Wagner jest taką potęgą, taką mocą, że każda realizacja jego dzieła to sukces?

Nie wiem, nie znam historii wszystkich realizacji – bardziej czy mniej udanych. Niewątpliwie jest jakaś siła w Wagnerze, w tym utworze. Z doświadczenia wiem, że przemawia na wielu płaszczyznach: wizualnej i – oczywiście – muzycznej, chyba także na jakimś poziomie podświadomości, bo znam przypadki dzieci 4-5-letnich, które, nic nie rozumiejąc z tekstu, były zafascynowane, jak zahipnotyzowane słuchały i oglądały cały spektakl. Znam mnóstwo ludzi, którzy nieprzygotowani w ogóle do odbioru opery bali się, czy wysiedzą tak długi czas, wychodzili po zakończeniu z wypiekami na twarzy, mówiąc, że nie zauważyli, kiedy te 5-6 godzin minęło. Więc jest niewątpliwie jakaś ogromna siła w tym dziele.

Teraz rozumiem tych którzy uczestniczyli w maratonie Wagnerowskim w Kolonii – w ciągu 48 godzin wykonano całą tetralogię.

Czystej muzyki jest 15-16 godzin, moim zdaniem, to nie jest do wytrzymania bez przerw między częściami. Czas trwania poszczególnych części to maksimum możliwości ludzkiej percepcji. Szkoda uczestniczyć w spektaklu, gdy człowiek jest zmęczony, nie ma wrażliwości, żeby przyjąć to, co ze sobą niesie dzieło.

We Wrocławiu festiwal Wagnerowski trwał 9 dni.

To były 4 przedstawienia w ciągu 9 dni. Ze względów technicznych w Hali Ludowej, która nie jest teatrem i nie ma możliwości szybkiej zmiany dekoracji, nie mogliśmy zagrać całego cyklu dzień po dniu. Trzeba było jedną dekorację wywieźć, a są one 3 razy większe niż w normalnym teatrze, potem przywieźć drugą do następnej części dzieła, więc te przerwy musiały być dłuższe i stąd aż 9 dni potrzebowaliśmy na wystawienie całego „Pierścienia Nibelunga”.

Tomasz Szreder

© J. Multarzyński

Po tej realizacji w Hali inne sale operowe nie wydają się Panu za ciasne?

Nie, każde z tych warunków ma swoje plusy i minusy. Oczywiście, że wielkość sceny w Hali Ludowej robi wrażenie. Natomiast w bardziej kameralnych warunkach, w normalnym teatrze, można uzyskać subtelniejsze efekty, np. szum lasu zrobiony przez tremolo smyczków naprawdę może imitować szum lasu. W Hali Ludowej było to trudne, mimo nagłośnienia. Przymierzamy się do przeniesienia „Pierścienia” do opery, ponieważ od tego sezonu wreszcie gramy regularnie w pięknie odnowionym budynku . Więc jeśli finanse i organizacja pozwolą, to za 2 lata powinniśmy to pokazać w teatrze.

Prace nad Wagnerem trwały 4 lata – można je nazwać latami tłustymi, a jakie były te wcześniejsze – przed Wagnerem – chudsze...?

10 lat w Operze Wrocławskiej to były lata mojej intensywnej pracy, z dużą satysfakcją, z dobrymi zespołami, z dobrymi śpiewakami, z dobrymi reżyserami...

i w dobrym miejscu, bo Wrocław jest bliżej Europy...

Wrocław jest tak samo mniej więcej oddalony od Warszawy, jak i Berlina czy Pragi, takie centralne miejsce. Mamy dużo zagranicznych widzów, dla których nie jest za daleko. Poza tym

Tomasz Szreder, Hans-Peter Lehman

© J. Mularzowski

repertuar, Wagner, ściągnął nam też grono melomanów, którzy jeżdżą po świecie tylko na „Ring”. Bo „Pierścień” jest tak fascynujący, że jadą go oglądać do Australii, do Japonii, a nawet do Wrocławia...

Przyjazd „Halkę” do Kielc, czy to niezbyt skromnie, mając w dorobku takie przedsięwzięcie. Wolałby Pan przyjechać z Wagnerem...

No, nie wiem, dlaczego skromnie? „Halka” jest bardzo pięknym utworem. A poza tym proszę nie zapominać, że my przyjeżdżamy z inscenizacją kontrowersyjną, nową, przełomową, powiedziałbym nawet – rewolucyjną.

Widownia przeżyła szok, kiedy zobaczyła „Halkę”?

Część widowni przyzwyczajona do tradycyjnego wystawienia, ze strojami ludowymi, z naturalistycznymi dekoracjami przeżyła szok, a nawet pewne rozczarowanie. Natomiast publiczność, która potrafi odebrać współczesny teatr, która jest wrażliwa na treści, które niesie, nagle odkryła w Moniuszce zupełnie nowe dzieło, które może przemawiać do współczesnego człowieka. Ta inscenizacja jest uniwersalna. Można z nią pojechać w każde miejsce na świecie i będzie zrozumiała. Natomiast w tradycyjnych wystawieniach- niekoniecznie.

Oprócz scenografii, kostiumów fascynujący jest balet – choreografię przygotowała Irina Mazur, Ukrainka.

Tomasz Szreder, Ewa Michnik, artyści Opery Wrocławskiej

Dyrygował Pan też „Straszny dwór”?

Tak i też w realizacji nietypowej, bo Adama Hanuszkiewicza...

Dlaczego reżyserzy teatralni teraz tak chętnie realizują przedstawienia operowe?

Dawniej istniał taki zawód jak reżyser operowy, którego w tej chwili nie ma. Szkoda. Z jednej strony szkoda, ponieważ czasami zespoły operowe muszą się borykać z reżyserami teatralnymi lub filmowymi, którzy dopiero przychodząc do teatru operowego uczą się specyfiki tego teatru. Ale z drugiej strony jest to interesujące. Reżyserzy operowi, znając uwarunkowania teatru operowego, byli mocno skrupowani nimi, natomiast reżyserzy z zewnątrz, którzy przychodzą nie znając żadnych barier próbują najbardziej fantastyczne pomysły – niektóre z konieczności odpadają, ale niektóre można zrealizować, co dawniejszemu reżyserowi operowemu nie przyszłoby w ogóle do głowy. Na przykład wiadomo, że gdy tenor ma wysoki dźwięk do zaśpiewania, to nie może stanąć na głowie i śpiewać. Dla reżysera filmowego czy teatralnego to nie jest problem – bardzo proszę, niech pan spróbuje – niektórzy próbują i okazuje się, że to możliwe.

Mówiłem o reżyserach z zewnątrz, tak samo choreograf, polski choreograf zna uwarunkowania polskich tańców ludowych – wiadomo, mazur to musi być tak, a w tańcach góralskich muszą być ciupagi, bo nie ma tańca góralskiego bez ciupag.

A Irina Mazur przyjechała, słucha muzyki i po prostu tworzy choreografię do tej muzyki. Zrobiła tańce, o których koneserzy mogą powiedzieć, że nie są góralskie. Ale są piękne.

Jakie są teraz pańskie marzenia, kiedy dyrygował już Pan Tetralogię Wagnera?

Nie mam konkretnych marzeń o konkretnych dziełach, które koniecznie chciałbym wykonać, bo jest ich tak bardzo wiele, operowych, symfonicznych i oratoryjnych. Nie mam takiej fascynacji niezrealizowanej. Cieszę się każdą partyturą, którą przygotowuję i muzyką, którą aktualnie wykonuję.

A jakie ma Pan pasje poza pracą?

Pasje poza pracą – ojejku! – nie mam czasu! Mam to szczęście, że mogę moje hobby uprawiać zawodowo.

© Olga Darewicz-Uberman
oman@autograf.pl